

УДК 378; 371.13; 659.145.7; 64.013.2

Мальцева О.Г.

АКСІОЛОГІЧНИЙ ВИМІР ВОКАЛЬНО-ХОРОВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В ПІДГОТОВЦІ БАКАЛАВРА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми. Пріоритетним напрямом Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки є формування творчої особистості на ґрунті посилення ролі мистецтва на виховання і розвиток дітей та молоді, спрямування навчально-виховного процесу на раннє виявлення потенціалу (задатків) у дітей та їх найбільш повне розкриття, з урахуванням вікових особливостей, а також, удосконалення системи підготовки педагогічних кадрів, відповідно виокремлених стратегічних завдань, що стоять перед національною системою освіти в нових економічних і соціокультурних умовах інтеграції в європейський і світовий освітній простір [1, п. 2.3., 3.4.].

Зазначені пріоритети знаходять свою конкретизацію в Державній цільовій соціальній програмі розвитку дошкільної освіти на період до 2017 року, спрямованій на розв'язання проблем розвитку дошкільної освіти, шляхом:

- модернізації системи підготовки педагогічних кадрів дошкільної освіти;
- організації освіти на засадах компетентнісного підходу;
- проведенні наукових досліджень у галузі дошкільної освіти, спрямованих на забезпечення розвитку дитини;
- розширенні мережі дошкільних навчальних закладів, що працюють за пріоритетними напрямками діяльності (художньо-естетичною, музичною, гуманітарною тощо);
- забезпеченні особистісного зростання кожної дитини з урахуванням її задатків, здібностей, індивідуальних особливостей [2].

Вихователь у цьому процесі стає особою, відповідальною за збереження дитячої субкультури, створення життєвого простору в бутті дошкільного освітнього закладу (ДОЗ) для культивування творчої активності дошкільника, як ініціативного суб'єкта життєдіяльності. Тому, від вихователя вимагається вільне володіння широким арсеналом освітнього впливу на вихованців *засобами вокально-хорової діяльності*, як найбільш природної, гуманітарної і гуманної у формуванні особистості, Людини, а саме:

- збагаченням освітньо-виховного процесу буття ДОЗ, інтегруючи вокально-хорову діяльність в інші види діяльності (ігри, театралізації, інсценізації тощо);

- вокально-виконавськими навичками та умінням розучувати з дітьми пісенний репертуар, заохочуючи їх до співу;

- умінням використовувати в умовах буття ДОЗ досягнення національної пісенної спадщини, задля закладання в дошкільників основ патріотизму, з метою виховання майбутнього громадянина України;

- здатністю розвивати голос дитини у співі, ґрунтуючись на знанні акустичних основ голосоутворення і розвитку голосу в онтогенезі;

- супроводом дошкільника у співі в самостійній вільній діяльності;

- умінням прогнозувати розвиток якостей голосу дитини у співі, здійснюючи індивідуально-диференційований підхід, з метою найбільш повного розкриття її природного співочого потенціалу;

- умінням добирати музичний репертуар для співу, керуючись індивідуально-диференційованим підходом;

- здатністю створювати педагогічні ситуації, що спонукають дітей до пісенної творчості в бутті ДОЗ;

- здатністю розкривати дитині красу світу, використовуючи виховний вплив співу, шляхом особистого вокального виконання.

Реалізація окреслених завдань детермінує посилення практичної спрямованості *вокально-хорової* складової в музичному навчанні бакалаврів дошкільної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Реформування національної системи освіти в контексті загально цивілізаційних трансформацій, відповідно умов Болонської угоди, зумовило підготовку педагога нового покоління і для системи дошкільної освіти, що в ній відбуваються значні зміни, пов'язані з перебудовою взаємодії „педагог – дитина”.

Вчені вказують на те, що у сучасних концепціях професійно-педагогічної підготовки розробляються шляхи докорінного реформування педагогічної освіти з позицій підвищення ефективності процесу професіоналізації майбутнього вчителя-вихователя, формування його професійно важливих якостей, орієнтації на цілісність педагогічної праці” [4, с.124-128], що ґрунтується на компетентнісній основі. Підтвердження цьому є положення проекту нового Закону України „Про вищу освіту” та вимоги новітніх стандартів вищої освіти.

Шляхи підвищення ефективності реального педагогічного процесу за умов забезпечення його цілісності розкрито у працях В.Андрушенка, В.Бондаря, Н.Гузій, Н.Кузьміної, В.Лозової, В.Сластьоніна, В.Семіченко, Г.Троцько. Праці вчених І.Беха, Г.Беленької, О.Богініч, А.Богуш, Н.Гавриш, Н.Грама, О.Кононко, Н.Левінець, М.Машовець, Т.Поніманської, Т.Танько та інших, дозволяють осмислити педагогічну значущість сучасних потреб дошкільної освіти, виокремити особливості формування спеціальних умінь фахівців дошкільного профілю, що на них покладається виняткова

відповідальність, керуючи на першій ланці освіти та фундуєчи зростання нового покоління – створювати нову особистість.

У вітчизняній науково-педагогічній літературі представлено чимало позицій учених у дослідженні: *компетентнісного підходу* у вищій мистецькій, зокрема музично-педагогічній освіті (Е.Абдуліна, О.Лобової, Л.Масол, Г.Ніколаї, О.Олексюк, Г.Падалки, О.Рудницької, Н.Сегеди, Т.Танько, Л.Пушкар); *сучасної проблематики вокального навчання* в аспектах методики постановки голосу та фізіології співацького процесу (Д.Аспелунд, Д.Євтушенка, В.Морозова, М.Микиші); *формування та розвитку співацьких здібностей* (Н.Гребенюк, Л.Дмитрієва, О.Стахевича); *розвитку вокально-виконавських якостей* (Л.Азарової, Л.Дерев'янка, Г.Стасько); *формування вокально-хорової майстерності і взаємодії вокального та методичного компонентів у структурі професійної підготовки студентів музично-педагогічних факультетів* (Л.Лабінцевої, Ю.Юцевича, Л.Василенко) та інших учених. Це має безпосереднє значення для розв'язання проблеми активації вокально-хорової складової в музичному навчанні бакалавра дошкільної освіти, шляхом формування вокально-хорової компетенції, яка поки що не отримала окремого розгляду.

Формулювання цілей статті. Мета статті – актуалізувати аксіологічний вимір вокально-хорової компетенції як складової підготовки бакалавра дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах, коли освіта набуває високого статусу вже зі своєї першої ланки – дошкільної, зростають вимоги до підготовки педагога-вихователя, що має відповідати запитам сьогодення.

Погляди на ці важливі людинотворчі процеси висвітлюються у працях українських та російських науковців, зокрема: формування цінностей молодого покоління (І.Бех, А.Богуш, І.Загарницька, В.Крижко, О.Сухомлинська, В.Огнев'юк), оптимізації педагогічної діяльності дошкільного закладу в умовах реформування системи дошкільної освіти України (Е.Вільчковський, Н.Гавриш, Н.Грама, О.Кононко, Т.Степанова); розкриття концептуальних основ актуальних аспектів професійної підготовки вихователя (Г.Беленька, О.Богініч, Н.Гузій, С.Нечай, Н.Лисенко, Г.Підкурманна, Т.Поніманська); забезпечення перспективності і наступності в навчанні дітей дошкільного та шкільного віку; наступності підготовки педагогів дошкільної і початкової освіти (К.Волинець, Г.Сухорукова); вирішення завдань вищої професійної освіти на основі компетентнісного підходу (М.Веракса, О.Гогоберідзе, В.Деркунська, Л.Загородня, Т.Танько).

Тенденції розвитку дитячої психології і дошкільної педагогіки, на ґрунті сучасної філософії освіти, дозволяють розглядати дошкільну освітню установу як унікальний простір накопичення дитиною досвіду взаємодії зі світом. Історично склалося так, що музичний розвиток дитини в ДОЗ знаходиться в деякому усуненні від загального педагогічного процесу та здійснюється тільки спеціальним педагогом-музикантом (музичним керівником), з мінімальним

залученням до цього вихователів, тоді як, саме вихователь взаємодіє з дитиною протягом всього часу її перебування в дошкільному закладі, лише він володіє індивідуальною логікою розвитку кожної дитини та є особою, відповідальною за цілісність освітньо-виховного процесу.

Інтегрування вокально-хорової діяльності в інші заняття, вільне самовиявлення дітей у співі – стає рідкістю в буденній реальності дошкільних установ. Поява такої тенденції не випадкова. Як зазначає відома науковець у галузі дошкільної освіти О.Гогоберідзе – слабкою ланкою підготовки педагога дошкільної освіти є те, що вихователь не володіє спеціальними виконавськими вміннями, погано орієнтується у світі музичного мистецтва, практично не знайомий зі специфікою дитячого музичного репертуару. Саме тому, вихователі відмовляються від вирішення завдань музичного розвитку дошкільнят [3, с. 280]. Також, вчена підкреслює, що завданням освітнього закладу є допомога майбутньому вихователю у знятті психологічних бар'єрів, що ускладнюють формування його педагогічної позиції відповідно доцільного, усвідомленого і методично грамотного використання вокально-хорового мистецтва в організації пісенної дитячої творчості.

Окреслена проблема актуалізує протиріччя між об'єктивною потребою суспільства в готовності вихователів використовувати вокально-хорове мистецтво, як впливовий засіб формування творчої особистості, та реальним станом сформованості вокально-хорової компетенції випускників дошкільних факультетів ВОЗ, їх здатності інтегрувати вокально-хорову діяльність в освітньо-виховне буття дошкільних установ.

Відповідно вимог галузевого стандарту вищої освіти, музично-педагогічна підготовка вихователя ґрунтується на вивченні нормативних дисциплін „Методика музичного виховання” та „Співи і музична література”, які входять до циклу професійної та практичної підготовки. Завдання курсу „Співи і музична література” передбачає: формування емоційно-оцінного ставлення та інтересу до музики, розвитку музичного інтелекту, музичного смаку студентів; опанування практичних умінь у галузі хорового й індивідуального співу, сольфеджування й елементарний аналіз музичних творів.

Фахівці-практики наголошують, що визначена стандартом кількість годин (54) на опанування курсу – не дозволяє вирішити поставлені завдання, а педагогічний досвід переконує, що за такий термін неможливо систематизувати й поглибити знання в галузі музичної історії та літератури у студентів усієї групи, неможливо сформувати основні співочі навички й вміння, контролювати чистоту інтонації в унісоні хорової партії та всього хору [5, с. 80].

Освітньо-кваліфікаційна характеристика (ОКХ) вихователя, між тим, передбачає обсяг завдань вокально-хорової діяльності для продуктивного вирішення їх вихователем у бутті ДОЗ, а саме: залучення дітей до вокально-хорової діяльності, як способу самовираження у співі, шляхом творчого засвоєння вокально-хорового досвіду на ґрунті специфічних видів дитячої діяльності в бутті ДОЗ, з метою закріплення навичок, отриманих на музичних

заняттях і збагачення різновидів музичного впливу в послідовному музичному вихованні та розвитку дітей дошкільного віку.

Спостереження, проведене нами в експериментальному дослідженні, дало підстави для висновків про те, що результатом зазначеної навчальної практики є ситуація, коли в безпосередній роботі вихователь (87% учасників констатуючого експерименту) оминає передбачені ОКХ завдання щодо вокально-хорової діяльності навіть у плануванні освітньо-виховної роботи та уникає реалізації свого вокально-хорового педагогічного потенціалу, що є вкрай обмеженим. Таким чином, необхідно акцентувати наступне: реальний стан вокально-хорової роботи вихователя, що є результатом його музичного навчання у ВОЗ, є не ефективним і не відповідає запитам сучасної дошкільної практики, з чого випливає, що вокально-хорова складова музичної підготовки майбутнього бакалавра дошкільної освіти не реалізує вимоги освітнього стандарту та потребує удосконалення.

Компетентнісний підхід, активізуючи діяльнісний аспект навчання, забезпечує наближення результату освіти до потреб сфери праці. Компетенція, як визначальне поняття категоріального апарату компетентнісного підходу, уособлює в собі соціально закріпленій результат і виступає наперед заданою нормою (вимогою) до освітньої підготовки студента, необхідною для його якісної продуктивної діяльності в певній сфері [6, с. 409].

Проведений нами в попередній розвідці аналіз позицій науковців щодо визначення цього поняття [7] свідчить про відсутність між ними повного консенсусу, але всі вони, безпосередньо або опосередковано, вказують на наявність у „компетенції” позитивних можливостей щодо особистості, тобто демонструють ціннісний потенціал „компетенції” для індивіда. Між тим, спираючись на дані проведеного нами експериментального дослідження, маємо зазначити, що ні в навчанні, ні в полі професійної діяльності вихователя вокально-хорова компетенція, як фахово-особистісна цінність, не актуалізована.

Введення поняття „компетенції” в нормативну і практичну складові вищої освіти (проект Закону України „Про вищу освіту”), як стержневий компонент професіоналізації (в загальному вигляді – „знання у дії”), надало змогу усунути суперечності між засвоєнням студентами теоретичних знань та їх використанням для розв’язання конкретних завдань. Орієнтуючи майбутнього вихователя на реальні вимоги до засвоєння сукупності знань, способів діяльності та необхідних якостей у вокально-хоровій роботі, вокально-хорова компетенція відкриває студенту можливість реалізувати особистий ціннісний смисл вокально-хорової підготовки. Тому, ефективність формування вокально-хорової компетенції в музичному навчанні вихователя ми пов’язуємо з використанням аксіологічного підходу, що спрямовує педагогічний процес на вивчення та формування ціннісних орієнтацій як сталих норм свідомості і поведінки людини.

Зміст поняття „цінності” більшість учених (О.Сухомлинська, І.Бех, М.Боришевський, О.Вишневський, П.Ігнатенко, В.Крижко, В.Лутай,

В.Огнев'юк, О.Олексюк, С.Сисоєва) характеризують через виокремлення ряду ознак, властивих, так чи інакше, усім формам суспільної свідомості: значущість, нормативність, корисність, необхідність, доцільність. У конкретизації розуміння поняття „цінності”, відповідно зазначеної проблеми, ми спираємось на тлумачення сучасного філософа мистецької освіти Н.Сегеди: „цінності – це потенційне енергетичне джерело реалізації суб'єктивного буття особистості в певному соціально-професійному просторі, яке ініціює формування і створення особистості, визначає і спрямовує процес її професійного зростання [8, с. 192]. Окремо науковець також підкреслює значущість питання особистісної цінності процесу учіння (і результату) для студента та його майбутнього [9, с. 121].

Таким чином, конкретизуючи розуміння вокально-хорової компетенції вихователя з позиції аксіологічного підходу та виокремлюючи її ціннісний сенс для фахівця, ми тлумачимо вокально-хорову компетенцію вихователя як сучасну цінність освітньої і професійної реальності, що, формуючись у музичному навчанні, як унормована вимога, уособлює сукупність ціннісних орієнтацій, знань, умінь, навичок, характерних рис, визначаючих здатність здійснювати вокально-хорову роботу з дошкільниками в різних контекстах освітньої практики буття ДОЗ, ураховуючи потреби особистості дитини.

За умови інтеріоризації (*від лат. interior – внутрішній*), укорінення її в ціннісних смислах майбутнього вихователя як цінності, вокально-хорова компетенція перетворюється на впливовий професійний ресурс підвищення конкурентоспроможності та фахової затребуваності бакалавра дошкільної освіти.

Висновки. Актуалізація в підготовці бакалавра дошкільної освіти аксіологічного виміру вокально-хорової компетенції вказує на ціннісний зміст як найсуттєву її сучасну характеристику та демонструє ціннісний потенціал зазначеної компетенції для вихователя у вокально-хоровій діяльності, що детермінує якісні зміни в моделюванні студентом образу „Я – вихователь” у майбутній вокально-хоровій роботі з дошколятами, відповідно логіці протікання цілісного освітнього процесу в сучасному ДОЗ.

У подальшій розвідці планується конкретизація аксіологічного змісту та структури вокально-хорової компетенції бакалавра дошкільної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки [Електронний ресурс] – Режим доступу.: <http://guonkh.gov.ua/content/documents/16/1517/Attaches/4455.pdf>
2. Про затвердження Державної цільової соціальної програми розвитку дошкільної освіти на період до 2017 року: постанова Кабінету Міністрів України від 13 квіт. 2011 р., № 629 // Урядовий кур'єр. – 2011. – 13 липня (№125). – С.23.

3. Гогоберидзе А.Г. Теория и методика музыкального воспитания детей дошкольного возраста: учеб. Пособ. для студ. высш. учеб. заведений / А.Г.Гогоберидзе, В.А.Деркунская. – М.: Изд. центр „Академия”, 2005. – 320 с.
4. Гузій Н.В. Професіоналізм як системоутворюючий фактор підготовки майбутніх фахівців дошкільної та початкової освіти / Н.В.Гузій // Проблеми сучасної педагогічної освіти. / Крим. держ. гуманіт. ін-т [та ін.]. – Київ, 2001. – Вип. 3, ч. 1. – С. 124-128. – (Серія „Педагогіка і психологія”).
5. Нечай С.П. Про підготовку майбутніх педагогів до музичного виховання дошкільників в умовах сучасної вищої освіти / С.П.Нечай // Вісник Інституту розвитку дитини: зб. наук. праць. – К., 2011. – С. 80-87. (Серія: Філософія, педагогіка, психологія). – Вип. 17.
6. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; голов.ред. В.Г.Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
7. Мальцева О.Г. Поняття “компетенція” у контексті аксіологічного підходу в освіті / О.Г.Мальцева // Наук. часопис НПУ ім. М.П.Драгоманова: зб. наук. праць. – К., 2012. – Вип. 16 (26). – С. 76-79.
8. Сегеда Н.А. Професійний розвиток викладача музичного мистецтва: історія, методологія, теорія: монографія / Н.А.Сегеда. – К.: НПУ ім.М.П.Драгоманова, 2011. – 273 с.
9. Сегеда Н.А. Культура музично-педагогічної творчості як емерджент трансфесіоналізації викладача музичного мистецтва / Н.А.Сегеда // Науковий часопис НПУ ім. М.П.Драгоманова: зб. наук. пр. – К., 2012. – Вип. 16 (26). – С. 118-123.

АНОТАЦІЯ

Мальцева О.Г. Аксіологічний вимір вокально-хорової компетенції в підготовці бакалавра дошкільної освіти. У статті розглядається проблема актуалізації аксіологічного виміру вокально-хорової компетенції як ціннісної складової підготовки вихователя, що детермінує якісні зміни в моделюванні студентом Образу „Я – вихователь” у майбутній вокально-хоровій роботі з дошкільниками.

Ключові слова: *вихователь, вокально-хорова компетенція, аксіологічний вимір.*

АННОТАЦИЯ

Мальцева Е.Г. Аксиологическое измерение вокально-хоровой компетенции в подготовке бакалавра дошкольного образования. Статья освещает проблему актуализации аксиологического измерения вокально-хоровой компетенции как ценностной составляющей подготовки воспитателя, которая детерминирует качественные изменения в моделировании студентом Образа «Я – воспитатель» в будущей вокально-хоровой работе с дошкольниками.

Ключевые слова: *воспитатель, вокально-хоровая компетенция, аксиологическое измерение.*

SUMMARY

Maltseva O.G. Axiological measurement of vocal and choral competence in training for bachelor's degree of pre-school education. This article presents the problem of mainstreaming of the axiological measurement of vocal and choral competence as a value component in training kindergarten teachers. This component determines qualitative changes in the way students shape images of themselves as pre-school professionals in the course of their vocal and choral work.

Key words: *bachelor of pre-school education, vocal and choral competence, axiological measurement.*